

ЦЕНТАР ЗА
ФИЛОСОФИЈУ
И ТЕОЛОГИЈУ

ТРЕБИЊЕ
6-9.2.2020.

ТЕОЛОГИЈА У ЈАВНОЈ СФЕРИ 7

ЧЕТВРТАК 6. ФЕБРУАР

10:00–10:30 **ОТВАРАЊЕ** [КЦ Требиње]

11:00–13:00 **Панел дискусија** [КЦ Требиње]

ФУНДАМЕНТАЛИЗАМ И [ПСЕУДО]НАУКА

Учествују: доц. др Александра Зорић
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ, УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
мсп Срећко Петровић
ХРИШЋАНСКИ КУЛТУРНИ ЦЕНТАР „ДР РАДОВАН БИГОВИЋ“
Зоран Матић
ИНСТИТУТ ЗА НУКЛЕАРНЕ СТУДИЈЕ, ВИНЧА

Модератор: Вукоман Миленковић

Бављење темом односа науке и религије подразумеје бављење великим бројем разнородних области. Оно што наведену тему чини замршеном и никада до краја изученом јесте чињеница да се број тих разнородних области временом повећава. Ма какав да је њен статус био у прошлости, псеудонаука је данас, на почетку треће деценије XXI вијека, свиђало се то неком или не, једна од тих области. Зашто је религија тако често у позадини готово свих већих псеудонаучних покрета у свијету? Шта је то што псеудонаучна становишта чини тако убједљивим у очима (општеобразоване) лаичке публике? Да ли је сваки скептицизам сродан науци? И ако није, да ли то науци нешто одузима од њене сазнајне моћи? Ово су само нека од многобројних питања на која ће морати да се одговори ако се жели доћи до разјашњења магловитог односа науке и религије.

16:15–17:00 Разговор о књизи [Музеј Херцеговине]

Наслов: **СИГУРНИ ПУТ ВЕРЕ: РАЗРЕШЕЊЕ
КОНФЛИКТА У КЛИМЕНТОВОЈ
ПРВОЈ ПОСЛАНИЦИ КОРИНЋАНИМА**

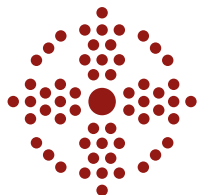
Аутор: проф. др Здравко Јовановић
ПРАВОСЛАВНИ БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ,
УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

Модератор: доц. др Андреј Јефтић

17:30–19:30 Главно предавање [КЦ Требиње]

Наслов: **ЕПИСКОПСКО ОЧИНСТВО:
КАКО СЕ ЦРКВЕНО ТИЈЕЛО
СУОЧАВА СА СИМПТОМИМА
ЕПИСКОПСКЕ ПРОИЗВОЉНОСТИ?**

Предавач: проф. др Христо Јанарас
УНИВЕРЗИТЕТ ПАНТИОН, АТИНА

•
**ЦЕНТАР ЗА
ФИЛОСОФИЈУ
И ТЕОЛОГИЈУ
ТРЕБИЊЕ**
•

ПЕТАК 7. ФЕБРУАР

11:00–13:00 Панел дискусија [КЦ Требиње]

ТЕОЛОГИЈА У ПОЛИТИЧКОМ ПРОСТОРУ: САВЕЈСТ ИЛИ СЛУШКИЊА?

Учествују: др Ивица Живковић
ЦЕНТАР ЗА ЦРКВЕНЕ СТУДИЈЕ, НИШ
др Ана-Марија Рафаи
РАНД, ЗАГРЕБ
Владимир Вељковић
ТЕОЛОШКИ И-МАГАЗИН ТЕОЛОГИЈА.НЕТ, БЕОГРАД

Модератор: доц. др Вукашин Милићевић

Теологија се може разумјети као говор о Богу у његовом односу према људима, али и *vice versa* – о људима у њиховом односу према Богу. Етичко и политичко су интегрални дио сваког теолошког дискурса, што је на различите начине карактеристично за оба стуба на којима почива европски философски и религијски идентитет, како онај хеленски, тако и онај јудејски. Оба простора једнако су подложна манипулацијама и девијацијама које се не могу разумјети нити разријешити уколико се не узме у обзир темељна перспектива њихове интеракције са религијским. У нашем политичком простору постоје бројне девијације које се тичу политичке теорије и праксе чији су настанак и одржање повезани са одређеним теолошким концепцијама и њиховом интерпретацијом, док теолошко критичко промишљање о њима у јавном простору постоји и даље на нивоу инцидента. Наиме, теологија се код нас уопште и не доживљава као простор критичке мисли, већ управо супротно, као митолошки резервоар чија је улога да посезањем за сликама прије него ли за идејама попуњава сада већ деценијски вредносни и идеолошки вакуум. Шта је алтернатива? Постоји ли идејна и морална критична маса која може промијени-ти ствари, и то не само у правцу теорије, него и праксе? Може ли

теолошко мишљење у наше вријеме допринијети разним областима конкретних политичких активности, како оних које се тичу темељних питања, попут људских права и партиципације, тако и с обзиром на модерни контекст означен сасвим новим моделима међуљудских односа и комуникације који су условљени развојем нових технологија?

16:15–17:00 Разговор о књизи [Музеј Херцеговине]

Наслов: **ДИПТИХ О ХРИШЋАНСТВУ
И ФИЛОСОФИЈИ: ВЕРА И [СА]ЗНАЊЕ
У ВРЕМЕ ОДУМИРАЊА ЈУГОСЛАВИЈЕ**

Аутор: Благоје Пантелић
Институт за европске студије, БЕОГРАД

Модератор: доц. др Андреј Јефтић

17:30–19:30 Панел дискусија [КЦ Требиње]

ОДНОС ЦРКВЕ И МЕДИЈА У ДОБА ПОСТ-ИСТИНЕ

Учествују: проф. др Дубравка Валић Недељковић
ОДСЕК ЗА МЕДИЈСКЕ СТУДИЈЕ,
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ, УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ

Милан Ћулибрк
НЕДЕЉНИК НИН

Сања БЈЕЛИЦА Шаговновић
СПКД ПРОСВЈЕТА, МОСТАР

доц. др Вукашин Милићевић
ПРАВОСЛАВНИ БОГОСЛОВСКИ ФАКУЛТЕТ,
УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

Модератор: Јелена Јоргачевић Кисић

Однос Цркава и вјерских заједница, са једне, и медија, са друге стране, одликује се иманентном напетостју, што тешко да је посебност наших простора. Међутим, осим уобичајених тензија, тај однос је у овдашњим оквирима додатно оптерећен историјским околностима – почев од страдања и потискивања Цркве под комунизмом, наглим повратком религије у јавну сферу, те једнако наглом прилагођавању вјерских институција новој реалности – али истовремено и стањем у медијима, недовољним образовањем новинара за ове теме, подлијегањем разним притисцима и облицима (ауто)цензуре, тежњом ка сензационализму, јачањем предрасуда и упорној конструкцији негативног Другог... Отуда је овај панел усмјерен на комуникацију између Цркава и медија и разматраће следећа питања. Шта је у тој комуникацији одсутно, а шта присутно, какве ставове једни према другима заузимају, који су доминантни медијски дискурси о Цркви, а како пак Цркве виде улогу медија? Која су чворишта међусобног (не)разумевања? Који су узроци, какву одговорност носе актери и које су посљедице по друштво тишине о ономе о чему не би требало да се ћути, и вике тамо гдје она није потребна? Какав је језик Цркве, а какав језик медија? Гдје је граница између слободе штампе и увреде вјерских осјећања? Какво је стање у медијима данас, и уопште стање дијалога у региону? Шта за оба актера значи слобода? Шта је у временима пост-истине важно да чини и говори Црква у јавности, а шта је задатак медија? Могу ли медији заиста да допринесу оним важним темама – попут помирења и суочавања са прошлошћу – а да то не остану само ријечи? Коначно, која је разлика у јавној улози и Цркава и вјерских заједница данас, као и медија, у времену гдје је истину све теже разлучити од лажи, када постоји криза вјере како у истину, тако и у институције које би ту истину требало да говоре и у којем, о чему је давно писала Хана Арент, није највећа опасност да се истина прогласи за лаж и обрнуто, већ уништење смисла самих категорија „истине“ и „лажи“ у нашем поимању свијета.

СУБОТА 8. ФЕБРУАР

11:00–13:00 Предавања [КЦ Требиње]

др Здравко Зубац
Октон, Гент (Белгија)

ЧЕТВРТА ИНДУСТРИЈСКА РЕВОЛУЦИЈА

У оквиру презентације биће представљена технолошка достигнућа која чине основу четврте индустријске револуције: домети вјештачке интелигенције, пете генерације мобилне телефоније (5G), роботике, аутономних возила, 3D штампе, и свеобухватног концепта интертнета ствари (Internet of Things). Поред тога, биће дат историјски преглед досадашњих индустријских револуција, као и њихове социјалне, економске, историјске и политичке посљедице. Указаћу на могуће посљедице које могу да извиру током технолошког прогреса, од проблема губитка радних мјеста, сигурности у друштву (заштита приватности појединца), проблема односа човјека-робот, као и одређених моралних дилема које спадају у оквир вјештачке интелигенције. Циљ презентације је да се, приказом ових посљедица и опипљивих домета нове револуције, покуша анимирати научна и теолошка јавност да покуша да понуди одговор на могуће посљедице и активно учествује у обликовању друштва које се неминовно мијења са новим технологијама.

Слободан Бубњевић
Институт за физику, БЕОГРАД

КЛИМАТСКЕ ПРОМЈЕНЕ: КОЛИКО ЈЕ ЧОВЈЕК ПОКВАРИО СВИЈЕТ?

Климатске промјене су тема нашег доба – упоредо са сушама, поплавама, пожарима и другим непогодама, медији, политичари, привредници, активисти и скептици већ годинама дискутују о глобалном загријавању, о емисији угљен-диоксида и катастрофи која

се већ догађа. У свеопштој идеолошкој дискусији, лако је заузети став – већина ће се определијелити не према емпиријским подацима, него према политичком свјетоназору те прогласити проблем за глобалистичку завјеру смишљену ради контроле ресурса или пак, као повод револуције коју ће предводити Грета Тунберг. То су, међутим, само рефлексије проблема који заиста постоји и који је много дубљи од економије смањења емисија и активизма. Шта су заправо климатске промјене? Наука климе заснована је на физици атмосфере и сасвим је недвосмислена – клима на планети се мијења под утицајем више фактора, кроз природне процесе, али је човјек успио да својим поступцима доведе до њиховог неприродног убрзања. Свијет и човјек на њему су узајамно повезани кроз неумољиве механизме. Предавање ће осветљити ове механизме које заиста свако може разумјети, али указати и на суштину самог проблема – климатске промјене су прецизно израчуната и доспјела за наплату цијена човјековог покушаја да господари планетом. Наиме, мада је сагоријевање фосилних горива у индустријској епохи оставило највећи траг на клими, човјек утиче на атмосферу још од почетка пољопривредне револуције, откако је у неолиту напустио ловачко-сакупљачки начин живота и почео да спаљује и крчи шуме, припитомљава животиње, грије се и храни. Схваћене у таквој перспективи, климатске промјене су тема о суштини људског односа према свијету који му је дат на управљање.

доц. др Оливер Тошковић

ЛАБОРАТОРИЈА ЗА ЕКСПЕРИМЕНТАЛНУ ПСИХОЛОГИЈУ,
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ, УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

ДУХОВИ, ПРИВИЂЕЊА И ОСТАЛЕ ВИЗУЕЛНЕ ИЛУЗИЈЕ

Да ли сте се некада запитали зашто ствари изгледају тако како изгледају? Одговор је, углавном, зато што такве јесу. Обично видимо оно чега има, а не видимо оно чега нема. Међутим, некада оно чега има ми видимо онаквим какво није. Некада чак и не видимо нешто чега има. А понекад видимо и нешто чега уопште нема. Психолошки процеси, у које спада и опажање, настали су и еволуирали у одређеним условима у којима раде оптимално. У другачијим условима наш опа-

жај се може драстично разликовати од реалности. У неким условима опажај садржи елементе којих нема у физичкој стимулацији, а у неким другим не садржи елементе који постоје у стимулусу (ономе што опажамо). Некада те елементе видимо, али их опажамо другачије од онога какви јесу. Такве грешке у опажању називамо илузијама. Оне су заправо одговорне за величину хобита, пораст Алисе у земљи чуда, такозвани „Супер Мјесец“, а понекад и за појаву духова и привиђења.

16:15–17:00 Разговор о књизи [Музеј Херцеговине]

Наслов: **ДОСТОЈЕВСКИ И ПОЈАМ ОДГОВОРНОСТИ
КОД ЕМАНУЕЛА ЛЕВИНАСА**

Аутор: мрс Стојана Валан
 КШЦ Блажени Иван Мерц
 и Медицинска школа, Бања Лука

Модератор: доц. др Андреј Јефтић

17:30–19:30 Панел дискусија [КЦ Требиње]

ОСЈЕЋАЈ КРИВИЦЕ: ИЗМЕЂУ ЗДРАВОГ И ПАТОЛОШКОГ

Учествују: др Миро Јаковљевић
 Одсек за психијатрију, Медицински факултет,
 Свеучилиште у Загребу

 др Миклош Биро
 Одсек за психологију, Филозофски факултет,
 Универзитет у Новом Саду

 Гојко Перовић
 Богословија Светог Петра Цетињског, Цетиње

Модератор: Бранка Шкоро

Човјеково искуство кривице сеже у дубине историје. Свако од нас познаје непријатан осјећај када урадимо нешто што наша савјест препознаје као лоше. У овој трибини ће бити ријечи о кривици са библијског и психолошког становишта, и питати се које су различитости приступа кривици, а гдје се оне ипак усаглашавају. Неријетко, потиснути осјећај кривице доводи до озбиљне патологије и растројства. Едвард Стајн је осјећај кривице називао паклом, животом без љубави, животом који жуди за љубављу, животом из којег нема бјекства. Насупрот овоме, здрав осјећај кривице заузима значајно мјесто у развоју моралног понашања појединца. Узајамна повезаност кривице и покајања насупрот анулирању и непризнавању кривице, намеће се као неизоставан дио овог дијалога. Коначно, у вези са кривицом веома је значајно питање манипулације. Човјек који осјећа кривицу често је жртва манипулативних игара. Када је због осјећаја кривице човјек у духовном растројству, поред стручних лица попут психолога и психијатара, он се у вјери често обраћа и духовнику. Како је манипулација присутна у свим сферама друштва, поставља се питање колико је манипулативна логика, која подстиче човјека на самоосуђујућу кривицу и срам, присутна и у Цркви под плаштом духовности и какве су посљедице таквог приступа по личност човјека.

НЕДЕЉА 9. ФЕБРУАР

9:00

Света Литургија

[Храм Перображења Господњег]

ПРОГРАМСКИ МАНИФЕСТ ЦЕНТРА ЗА ФИЛОСОФИЈУ И ТЕОЛОГИЈУ

Центар за философију и теологију (ЦЕФИТ) основан је са циљем да, било самостално било у сарадњи са сродним институцијама, унапређује научно-истраживачки рад у области философије и теологије и њима сродним подручјима, врши промоцију културе философског и теолошког мишљења и доприноси размјени информација, знања и искустава релевантних за наведене области.

Циљ ЦЕФИТ-а је да промовише како академску философију и теологију, тако исто и популарну, приступачну свим мислећим људима из које области долазили, прилагођену њиховом интелектуалном склопу, по потреби поједностављену, али само до границе искривљавања која се не смије прећи. Притом интенција је да се граница која философију и теологију држи подаље од савремених збивања и проблема не само може него и мора прећи. Став је ЦЕФИТ-а, да савремени свијет, његове проблеме и њихова рјешења не треба додуше безрезервно прихватати, али нипошто ни еп брос одбацивати, како је то неријетко бивало, него их схватити крајње озбиљно и на њих покушати одговорати не само хватањем из заиста богате традиције класичне философије и црквене теологије, него и сасвим новим и оригиналним и савременој проблематици одговарајућим философско-теолошким мишљењем које ће засигурно једног дана и само постати саставни дио те традиције. ЦЕФИТ ће настојати да теолошка мисао коју промовише буде сасвим отворена за изазове савременог свијета, али укоријењена у откривењу и одговорна. Притом, нипошто исхитрена било у некритичком одбацивању било у некритичком прихватању поменутих изазова или њихових понуђених рјешења.

У најопштијим цртама програмска оријентација ЦЕФИТ-а настоји да за узор узме онај афирмативан однос који је рана црква имала према свијету, за разлику од разних секти које су према њему има-

ле негативан однос, а настоји и да позитивно вреднује чињеницу да је у раној цркви владало плуралистичко мишљење, за разлику од искључивости која је преовлађавала у сектама. То афирмисање прихватања разноликости свијета и плурализма мишљења сачињава најшири оквир у коме ЦЕФИТ дјелује.

Што се философије тиче, становиште ЦЕФИТ-а је да је њен потенцијални допринос теологији непроцјењив. Међутим, да би допринијела квалитету теологије философија, парадоксално, не смије бити њена апсциса. Она мора слиједити свој пут, имати своје методе и бити апсолутно слободна у својој дјелатности. Тек постигнућа такве философије могу бити од значаја за теологију и могу битно доприносити теолошком дискурсу. Зато ће ЦЕФИТ промовисати не само од свих утицаја него и од свих претпоставки слободну филозофску мисао.

ЦЕФИТ организује годишњи скуп „Теологија у јавној сфери“ чији је задатак да покаже да сврха теологије није у томе да техничким језиком теолози комуницирају искључиво међу собом, него да ступе у плодотворан дијалог са свим областима људске културе (природном науком, политиком, економијом, умјетношћу, филозофијом итд), како би и теологија сама учила од свих тих области и тако се развијала и постајала и научно и друштвено релевантнија. И као што све ове поменуте области, надамо се, имају шта научити од теологије, и она и те како може учити од њих тако да се узајамно обогаћују и оплемењују. Пошто и у теологији, као и у свакој другој области, постоји опасност од уљуљканости у сопствени дискурс и од прављења све већег јаза према другим сферама духовног и интелектуалног живота, непосредан сусрет са другима, који ЦЕФИТ снажно промовише, могао би бити отрежњујући али и обогаћујући. Основни смисао дијалога и иначе јесте у томе да кроз размјену мишљења и процјену аргумената учесници у дијалогу уче једни од других и тако се мијењају, развијају и напредују. Али, да би теологија учила потребан јој је један предуслов – да буде свјесна тога (и да то себи смирено призна) да, сама по себи и ослоњена искључиво на традицију, не зна и у савременом свијету не разумије много шта (нпр. квантну физику, теорију релативитета, дубинску психологију, савремену умјетност, теорију

еволуције, генетику, теорију струна и још стотине других области и подобласти). У смиреном, слободном и отвореном сусрету са другим наукама и свим областима људског духа теологија има шансу да напредује и да, постајући друштвено релевантнија, почне да пружа одговоре на питања савременог човјека, остајући, само се по себи разумије, чврсто укоријењена у откривењу записаном у Светом Писму.

Поред отворености ка најразличитијим областима људске културе, ЦЕФИТ, иако састављен поглавито од православних чланова, у свим областима свог дјеловања остаје отворен и према припадницима различитих конфесија хришћанске вјере, па и нехришћанских религија, али и према атеистима. Стога ЦЕФИТ промовише међуконфесионалну и међурелигијску сарадњу, не само зато што је она добра повезница међу људима различитих религија и култура, него и зато што сматра да је она вриједност по себи будући да допушта да људскост као таква дође до изражаја. Притом, све ауторе бирамо према критеријуму стручности, а не према конфесионалној припадности. То је стога што сматрамо да рационални дискурс почива на принципу кохерентне аргументације, као и да аргументација не може бити ни православна ни католичка ни протестантска ни атеистичка, него само добра или лоша. Ваљана аргументација, интелектуално поштење, истинољубивост и отвореност да се прихвате она (можда и неочекивана) рјешења којима води све што је претходно набројано, сами по себи су својеврстан „пут“ за постизање онога чему ЦЕФИТ тежи.

ПРИЈАТЕЉИ СКУПА ТЕОЛОГИЈА У ЈАВНОЈ СФЕРИ 7 ТРЕБИЊЕ 2020.

Предсједник Републике Српске
ЖЕЉКА ЦВИЈАНОВИЋ

Град Требиње

РЕПУБЛИКА СРПСКА
Министарство просвјете и културе
Републички секретаријат за вјере
Бања Лука

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
Министарство правде
Управа за сарадњу с црквама
и вјерским заједницама

Хидроелектране на
Требишњици

EPS
Електропривреда
Републике Српске

Федерално министарство
образовања и науке
Мостар

Културни центар
Требиње

Музеј Херцеговине
Требиње

ЦРС - Catholic Relief Services

EFT Trade d.o.o. Београд

Банком д.о.о. Београд

ЦЕНТАР ЗА
ФИЛОСОФИЈУ
И ТЕОЛОГИЈУ
ТРЕБИЊЕ